

giai tényével, a gyerekmunkások alkalmazásával ugyanis. Ha e történelmi faktumot relativizáljuk, akkor - bizonyos értelemben - megszüntetjük az opera alapkonfliktusát, vagyis értelmetlenné tesszük a drámát. Persze világos, hogy Kovalik Balázsék aktualizáló hajlamainak nagyon is megfelelt e le-robbant, mai milió. Am a jelzett ellentmondást feloldhatatlannak érzem.

Ha most közelebről is szemügyre vesszük a zenei közjátékokat „megfilmesítő” pantomimokat, akkor megint zavaróan hat az ordítóan didaktikus lóláb. A viharközzené alatt (első felvonás) bőrfejük egy csapata jól elagyabugyálja Peter Grimest. Most csak dramaturgiailag kommentálom ezt az ízlésficamot: ha ennyire előrehozzuk a gyilkolási kedvet, akkor a későbbi hisztéria már tökéletesen hatástalanná válik, ráadásul ez ismét a bűnös módon siető rendező téves alapkonceptiójának megerősítésére szolgál - hiszen ekkor megint nem láthatjuk a folyamatot, Grimes kiközösítése már a cselekmény legelején *factum brutum*. Továbbá: alapvetően zeneietlennek vélem e némajátékokat, és persze a többi is, amelyekre most nincs hely kitérni. Egy absztrakt - bár esetünkben kétségkívül kissé illusztratív intenciójú - zenei folyamatot képekké, tehát konkrét jelentésű, már-már tapintható látvánnyá formálni mindig kockázatos vállalkozás, ráadásul a rendező ilyenkor mintegy a zeneszerző szerepét bitorolja. Ezzel kapcsolatban találónak érzem Carl Dahlhaus szavait, aki szerint az opera annyiban hasonlít a regényhez - és különbözik nagymértékben a színháztól -, hogy benne esztétikailag konstitutív tényező a szerző jelenléte. Esetünkben a zeneszerző jelenléte leginkább a zenés közjátékokban érzékelhető.

És a nagy német zenetudós hozzáteszi: „Úgy tűnik, hogy a szerző helytartója - aki mindenbe beleüti az orrát - a modern rendezői színházban nem más, mint maga a rendező, akinek koncepciója, ahelyett hogy megszüntetve megőrződne az ábrázolt cselekményben, inkább elszabadul, és önállóan lép fel.”

Az opera zenei megvalósítása több örömet okozott. Mindenekelőtt Kovács János karmesteri produkciója emelhető ki, remek ritmikai érzéssel, színgazdagon irányította a rézfúvós kart kivéve oldottan, ihletetten muzsikáló zenekart (különösen a Passacaglia sikerült hatásosan); a másik szereposztás dirigense, Pál Tamás is végig a helyzet ura volt, de a muzsika impresszionisztikus varázsával adós maradt. A két Grimes között nem tudok választani. Molnár András depressziósabb alkatot mutatott, fásabbat, darabosabbat, míg Gulyás Dénes halászában mintha több lett volna a költészet (különösen az első, a csillagokat megszólító kocsmai áriája volt megkapó). Szép alakítás mindkettő, de átütőnek egyiket sem érzékeltem. Pitti Katalin Ellen szerepében hangilag, különösen a felső légében, bizonyosan meggyőzőbb, mint a másik szereposztásban Kukely Júlia. De - talán hatottak egymásra Molnár Andrással - túlzottan merevnek, néha egyenesen primadonnásnak láttam színpadi jelenlétét. Kukely tanárnőjében több a női melegség, mi több, erotika, noha utóbbi megjelenítésére nem sok lehetőséget adott Britten. Jó és hiteles mindkét Balstrode kapitány, de sem Busa Tamás, sem Káldi Kiss András nem elég erőteljes színpadi személyiség, ha érzésem nem csal, kissé színtelenek voltak.

Az előadás bizonyosan nem a függöny le-gördültével ér véget. Amikor kigvulladtak a

nézőtéri fények, lehangolóan hatott az immár félig üres ház látványa: a két szünetben tömegesen távoztak a nézők. Minden jel arra vall, hogy ez az előadás megbukott. Kovalik Balázs egy kissé ingerült interjújában (Új Zenei Újság, 1999. november 20.) ezt azzal indokolta, hogy a nézők nem hajlandók szembenézni önmagukkal, és az Operában mindenki csak szórakozni akar. Milyen jó is lenne, ha egy bukás nem tenné agresszívvá, igazságtalanná a nyilvánvalóan tehetséges és feltehetően szép jövő előtt álló rendezőt.

BÁN ZOLTÁN ANDRÁS

Benjamin Britten: Peter Grimes (Magyar Állami Operaház)

G. Crabbe költeménye nyomán szövegét írta: M. Slater. Lányi Viktor fordítását átdolgozta Kovalik Balázs és Pál Tamás. Díszlet: Antal Csaba. Jelmez: Benedek Mária. Kar-igazgató: Katona Anikó. Táncok: Horváth Gábor. Vezényel: Kovács János/Pál Tamás. Rendező: Kovalik Balázs. Szereplők: Gulyás Dénes/Molnár András, Varga Tamás/Szabó Márton, Kukely Júlia/Pitti Katalin, Káldi Kiss András/Busa Tamás, Tas Ildikó/Sudlik Mária, Póka Balázs/ Gárday Gábor, Wiedemann Bernadett/ Kovács Annamária, Hruby Edit/Péter Anikó, Várhelyi Éva/Bokor Jutta, Egri Sándor/ Fried Péter, Pataki Antal/Gerdesits Ferenc, Korondy Gvörög/Hormai József. Valter Ferenc.

BERTOLT BRECHT: EGY NAGYVÁROS DZSUNGELÉBEN

ELHAGYATVA

A Jékely Zoltán által *Városok* sűrűjében nek fordított Brecht-drámát rövid időn belül másodszer mutatják be Budapesten, igaz, ezúttal sem az eredeti címén. Tavaly a Szkenében *Szorító* címen játszották, most az Egy nagyváros dzsungelében elnevezést kapták. Am a két előadás létrehozói nemcsak arra érezték késztetést, hogy a címet megváltoztassák, hanem arra is, hogy a szerző korai, expresszionista, songmentes darabját „megzenésítsék”. A *Szorító* alkotói kézenfekvő megoldást választottak: későbbi Weill-songokkal dúsították a darabot. Acs János viszont Kamondy Ágnessel komponáltatott önálló zenét a mostani új színházi előadáshoz.

Sokat gondolkodtam azon, mennyiben koncepcionális választás ez. Hiszen Kamondy a magyar zenei élet jelentős és öntörvényű alakja, ha ő komponál zenét egy bemutatóhoz, az már önmagában véve különlegesség. Ráadásul saját műsorával állandó vendége az Új Színháznak, vélhetően közeli viszonyban van a társulat vezetőivel, akik bizonyosan könnyebben rá tudták venni a feladatra. Arról nem is beszélve, hogy a Kamondy-féle zenei világ még felületesebb asszociációval is hozzákapszolható a darab egyik főszereplője, a maláj fakereskedő alakjához. Csakhogy ez a nagyon erős hatású zene rögvest olyan misztikus, egzotikus hangulatot kölcsönöz az elő-

adásnak, amely a színpadi történéseket igen csak eltávolítja tőlünk (vagyis a nézőtértől). Mintha egy teljesen idegen, furcsa, ezoterikus világ jelenne meg a színen, melyhez sok közünk nem lehet. Lehet persze, hogy éppen ez volt Acs János szándéka, legalábbis az előadás több eleme ezt látszik megerősíteni. Menczel Róbert díszlete tökéletes szinkronban van a zenei világgal: titokzatos enteriőrök, koszoltságukban is díszesnek tűnő díszletfalak, sejtelmesen világított zugok. Ebben a keretben zajlik a két férfi, Shlink és George Garga metafizikus küzdelme, melynek során mindent és mindenkit felégetnek maguk körül, s amelynek mindketten vesztesei lesznek.

Feltehető a kérdés: nincs-e tökéletesen igaza Ácsnak, ha ezt a cél nélküli küzdelmet misztikus messzeségbe helyezi? Hiszen napjainkban olyannyira idegen ez: kíméletlen küzdelmet folytatni, amely nem anyagi javakért, ne-tán ősi gyűlöletből, féltékenységből, bosszúból zajlik, hanem - nem is könnyen megfogható - elvekért. Mégis úgy gondolom, nincs igaza. Mert ha a harc metafizikus jellege idegen lehet is, eszközei, kíméletlensége annál közelebbiek, ismerősebbek; szenvedélyének, lendületének pedig mindenképpen magával kellene rántania. A fiatal Brecht elemi költői erejét, sorainak lendületét éreznem kellene. Ács munkájának igazi problémája számomra az, hogy kidolgozottsága, koncepciózussága, szakmai igényessége és a Kamondy-zene misztikus varázsa ellenére sem „jön le” a színpadról, s néhány kivételes pillanatot leszámítva nemigen érint meg.

Ezzel talán már azt is elárultam, hogy az *Egy nagyváros dzsungelében*-t az utóbbi évadok legigényesebb, legelmélyültebb Ács-rendezésének tartom (ami persze a rendező néhány közelmúltbeli munkáját felidézve azért önmagában nem akkora dicséret). Úgyes és célszerűen kialakított a szövegváltozat: a Brecht-Jékely-sorok szikárabbak, prózaibbak, ami illik a megteremtett atmoszférához, a húzások pedig pragmatikusak (dramaturg: Vörös Róbert, irodalmi munkatárs: Rác Erzsébet). Pontosan értelmezett az alapszituáció (még ha Shlink Mefisztó-szerű maszkia kissé túlzás

valóan Ács határozott színészvezetését is dicséri. Annál is inkább, mivel a szerepek kiosztásakor néhány érzékelhető kompromisszumot is kellett kötni. Az ugyan csaknem mindegy, hogy a könyvtár tulajdonosa férfi-e vagy nő (más kérdés, hogy Falvai Klára számára talán lehetne méltóbb szerepet találni), ám Marie Garga figurájának „átalakítása” kissé problematikus. Györgyi Anna ugyan nagyon meggyőzően játszik el egy erkölcsi tartását, érzelmeit részben az elzúllás közepette is megőrző fiatal nőt, és többekkel ellentétben igen jól énekel - ám Brecht-nél mégiscsak egy nagyon fiatal, szende szüzet tesznek teljesen tönkre, ő válik a harc egyetlen ártatlan áldozatává, az ő elzúllása nyomaszja leginkább bátyja lelkét is. Nyilvánvaló, hogy minderről, ha Györgyi játsza a szerepet, szó sem lehet (szerencsére ezzel sem színész, sem rendező nem próbálkozik; a szövegváltozatban Marie nem húgként, hanem nővérként szerepel), miáltal a veszteség kevésbé súlyos és fájdalmas. Hozzá „idomul” Pat Manky alakja: Derzsi János alkata és alakítása által azonban a halványabban megírt figura egyértelműen gazdagodik. Az, hogy ez a kisstílusú, agresszív, rasszista léhűtő veszi át a végén a helyi hatalmat, akár egyetlenül ironikus is lehetne (ha a zárójelenetet Ács igazán meg tudná oldani, s nem csak a bemutató messze leghatásosabb, legsikerültebb utolsó előtti jelenetét követő lábjegyzetként fityegne az előadáson).

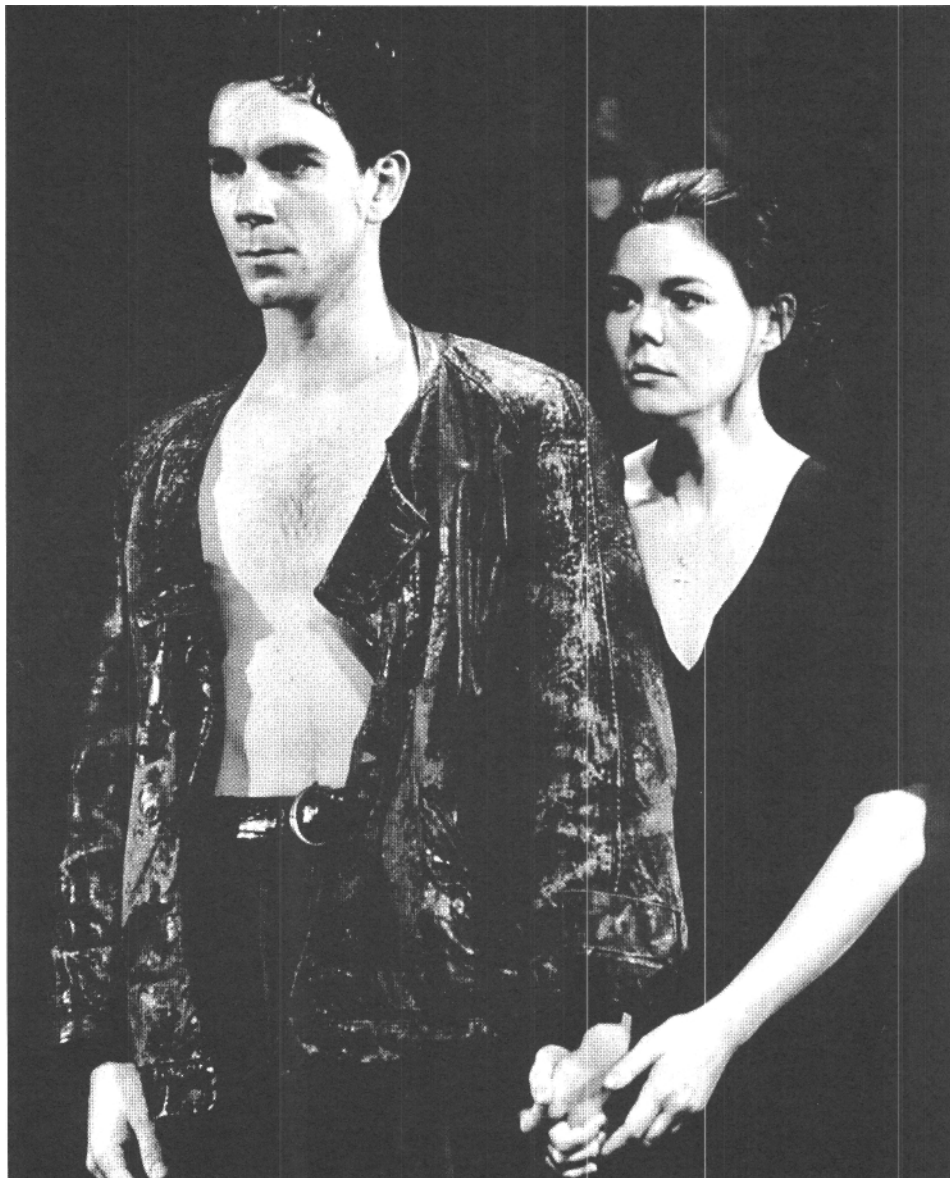
A többi figura nem tér el lényegesen a brecht-i alankénlettől. Kecskés Karina (Jane

Larry) mára csaknem tökélyre fejlesztette a finoman szólva sem apácaerkölcsökkel rendelkező, könnyen „táncba vihető”, fokozatosan elzúlló nő alakját, s noha még mindig érdekes és izgalmas tud lenni a szerepkörben, féltő, hogy a skatulya előbb-utóbb rázáródik. Nagy Zoltán viszont számára szokatlan szerepkörbe kerül, s az apa, John Garga önzését, keserűségét, cinizmusba fojtott kétségbeesését egyaránt nagyon meggyőzően játssza el. Szintén kitűnő a család körüli robotot csak látszólag váratlanul feladó anya szerepében Nagy Mari (még ha a család elhagyásának ténye lehetne is valamivel hangsúlyosabb). A Shlink környezetéhez tartozók alakítói (Schneider Zoltán, Dengyel Iván, Galkó Balázs) valamivel halványabbak a szokottnál, igaz, számukra sem Brecht, sem Ács nem kínál túl sok színészi lehetőséget.

Almási Sándor (aki most kapta első főszerepét az Új Színházban) ezúttal is csillogtatja azokat az erényeket, amelyek főiskolás kora óta jellemzik: szelídből pillanatok alatt keménnyé váló tekintet, ruganyosság, kitűnő mozgáskészség, érzékletes orgánium - mindezt George Garga figurájánál kiválóan kamatoztatja. Csak a szenvedélyek indukálta erő szuggesztivitása hiányzik még játékából, ehhez vélhetően a kelletnél kevesebb segítséget kaphatott rendezőjétől. Eleinte kevésbé erőteljes a Shlinket alakító Helyey László is, ami főképp azért kelt hiányérzetet, mert a faterkedő egy tömbből faragott, inkább súlyos, mint színes figura. Helyey szerencsére a produkció előrehaladtával egyre inkább rá-

Derzsi János (Pat Manky), Györgyi Anna (Marie Garga) és Helyey László (Shlink)

Almási Sándor (George Garga) és Györgyi Anna (Schiller Kata felvételei)

talál a szerepre, egyre többet megéreztet Shlink kétségbeejtő magányából. Az utolsó előtti jelenetben pedig, ahol szerelmét meg-vallva, immár kiszolgáltatottan áll Garga előtt, játéka csaknem megrendítő. Ez az a ki-vételes pillanat, amikor a játék végre meg-érint, közel kerül a nézőkhöz, s talán innen válik érthetővé, hogy mi volt igazán fontos Acs Jánosnak ebben a történetben: valószínűleg az önpusztításba torkolló emberi magány megérzéskítése. Legalábbis ez itt nagyon plasztikusan megjelenik. Hogy a történet többi része és a játék többi eleme nem válik átélhetővé, tudatos rendezői szándékból ered-e, vagy csupán így alakult (erre vitte az előadást a zene, a díszlet), nem tudom. Ha gyakran unatkoztam is, a tétjét mindenesetre érzékelnem véltem az előadásnak, s szakmai kvalitásait elismerem. Csak nem bánám, ha majdan közelebb tudnék kerülni egy Ács rendezte előadáshoz, vagy - horribile dictu ő akarna kicsit közelebb kerülni (s nem csupán egyetlen jelenet erejéig) hozzám.

ÚRBÁN BALÁZS

Bertolt Brecht: Egy nagyváros dzsungelében
(Új Színház)

Fordította: Jékely Zoltán. Dramaturg: Vörös Róbert. Irodalmi munkatárs: Rácz Erzsébet. Zene: Kamondy Ágnes. Zenei vezető: Silló István. Koreográfus: Kadala Petra. Díszlet: Menczel Róbert. Jelmez: Gyarmathy Ágnes. Rendezte: Acs János.

Szereplők: Helyey László, Almási Sándor, Nagy Zoltán, Nagy Mari, Györgyi Anna, Galkó Balázs, Dengyel Iván, Derzsi János, Schneider Zoltán, Kecskés Karina, Falvay

ENDA WALSH: DISZKÓ DISZNÓK

MALACHIT

A diszkódisznó - én egybeírom, mert egy fogalom - az emberkertnek az az egyede, amelyik él-hal a diszkóért. Speciális esetben a beceneve disznószármazék; úgymint Coca, illetve Koca. Cocát és Kocát a harmincegy éves ír Enda Walsh találta ki; modellek nyilván nagy tömegben fordulnak elő a megfelelő zenés helyeken. (Nálunk is.) Walsh hősei a beszédes nevű Korcs Sziti tizenhét éves lakosai. Bemutatkozó látogatásuk a Vígszínház Házi Színpadán zajlik, Majsai-Nyilas Tünde és Gyuriska János jóvoltából, Rusznyák Gábor rendezői gardírozásával.

Mit is mondhatunk el a két ifjúról? Egy szoknya, egy nadrág. Persze csak képletesen,

hiszen mindketten térdzsebes bő nadrágot hordanak (jelmez: Füzér Anni). Barátok. Kívülállók Lázadók. Piszkos szájuak. Romantikusak. Durvák. Szertelenek. Őszinték. Cél-talanok. Tiszták. Romlottak. Nem akarnak semmit, csak nyugtot. Diszkót, sört, csipszet meg balhét. De vacak kis külsőségeik közepette, redukált kommunikációjuk mellett azért velük is megtörténnek az élet legnagyobb drámái. Születés, barátság, szerelem, csalódás, bűn, halál. Címzavakban mondom el, mert címzavakban beszél maga a színdarab is. Eklektikus nyelvazete - Rácz Erzsébet fordításában - közönséges és játékos, szegényes és frappáns, trágár és infantilis egyszerű-

re. (Legrosszabb pillanataiban pedig arra tesz kísérletet a *Diszkó disznók* szövege, hogy költői legyen.)

Enda Walsh munkájáról nem gondolom, hogy nagyon jelentős mű, de alkalmasint érvényes és élményszerű lehet azok számára, akik otthonosak ebben a szubkultúrában. Már csak az a kérdés, hogy eljut-e az előadás éppen hozzájuk. A célközönség nyilván nem a Vígszínház tipikus nézői közül verbuválható. Akkor viszont hogyan és honnan fog betévedni a Szent István körút 14. negyedik emeleti színpadára? Meglehet, ez nagyobb feladvány a színrevivők számára, mint maga a darab.